

Wimpermos (*Anaptychia ciliaris*) vestigt zich weer in Nederland

André Aptroot

Anaptychia ciliaris is een grotendeels tot mediterraan Europa beperkt, meestal epifytisch groeiend korstmos. Het is zeer gevoelig voor luchtvervuiling en vertoont al bijna een eeuw een negatieve tendens. In de 19e eeuw was het nog een algemene soort in ons land, maar in de 20e eeuw ging het continu bergafwaarts. Er is momenteel nog slechts een tiental vindplaatsen in ons land bekend, allemaal op oude bomen: oude iepen, eiken op dorpsbrinken of oude populieren aan de binnenduinrand. Er zijn de afgelopen jaren een paar nieuwe vindplaatsen ontdekt (de laatste in 2008 in het Elsenerbroek vlakbij de A1 in Overijssel), maar deze wecten bepaald

niet de indruk nieuwe vestigingen te zijn: de exemplaren waren oud en groeiden op oude bomen samen met bijvoorbeeld enorme exemplaren van *Parmelina tiliacea*, die er ook een tijd over doet om zo uit te groeien. Naar schatting zijn alle bekende vindplaatsen minstens rond een eeuw oud.

In de vorige Buxbaumiella werd een uitzondering op deze regel gerapporteerd, namelijk een nieuwe vestiging van *Anaptychia ciliaris* op dunne boompjes in Dronten (Timmerman 2010), maar het betreft hier waarschijnlijk materiaal dat uit het buitenland is aangevoerd.

Figuur 1. *Anaptychia ciliaris* (foto's: André Aptroot).

Figuur 2. De dubbele essenrij langs een weg ten zuiden van Waspik, vindplaats van *Anaptychia ciliaris* (foto: André Aptroot).

Groot was dus de verrassing toen in november 2010 tijdens een excursie naar een wit hok in Brabant, waar vandaar geen enkel korstmoss bekend was sinds 1980, een paar vitale pollen *Anaptychia ciliaris* (fig. 1) werden aangetroffen op na-oorlogse essen. De bomen staan in een ruime dubbele rij langs een weg aan de zuidrand van het dorp Waspik (fig. 2). Ze bevatten de complete set *Parmeliaceae* van wegbomen en *Ramalina farinacea*, maar bijvoorbeeld geen *Evernia*. Op de boom naast die met *Anaptychia* zit nog veel *Normandina pulchella*, een Rode Lijstsoort die zich de laatste tijd sterk uitbreidt.

Het staat wel vast dat dit een nieuwe vestiging is, wat is te zien aan de vitale vorm en kleur, heel anders dan de bekende, wat kwijnende populaties. De dichtsbijzijnde bekende vindplaats is aan de kust in Vlaanderen, waar de soort mogelijk aangevoerd was. Dat de sporen waarmee het Brabantse exemplaar zich heeft gevestigd uit het buitenland komen (hetzij België, Frankrijk of Duitsland) staat vast: de Nederlandse populaties produceren geen sporen.

Het is overigens niet moeilijk om de vestiging te duiden in termen van luchtvervuiling en klimaatsverandering. *Anaptychia ciliaris* is bewezen zeer gevoelig voor luchtverontreiniging (SO₂) en een soort met een absoluut zwaartepunt in het mediterrane gebied. De hervestiging lag in de lijn der verwachtingen, gezien de gestage reductie in SO₂ en de recente opwarming.

Literatuur

Timmerman, H. 2010. Aangevoerde epifytische korstmossen: het Amberlaantje in Dronten. *Buxbaumiella* 67: 28-34.

Auteursgegevens

A. Aptroot, G.v.d.Veenstr. 107, 3762 XK Soest, andreaaptroot@gmail.com

Abstract

Anaptychia ciliaris re-establishes itself in the Netherlands

A new settlement was discovered of *Anaptychia ciliaris* in the south of the Netherlands. This species was still declining and only known from a handful of old populations. As the Dutch populations do not produce ascospores, this new occurrence must have originated from foreign diaspores.